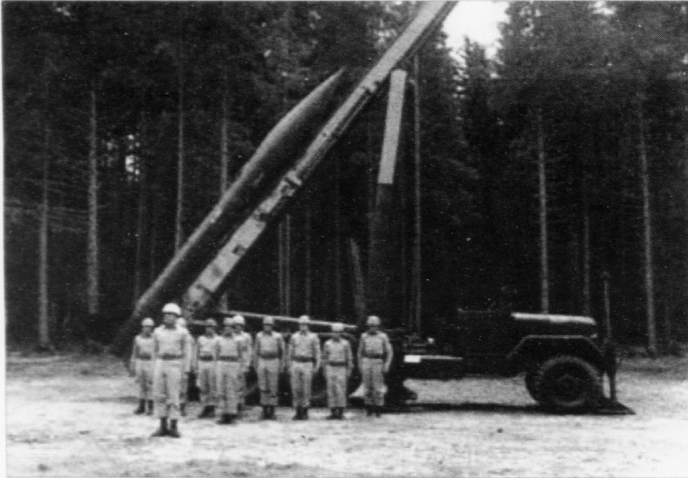

Goymdu kjarnorku- vápn í hvørjum króki

Undir kalda krígunum goymdi USA kjarnorkuvápn í 27 londum kring heimin. Átlanin var at bumba Sovjetsamveldið sundur og saman, brast kríggj á millum eystur og vestur

Italia: Ítalski forsetin kemur á vitjan hjá eini herdeild, sum stillar upp frammanfyri eini rakett við kjarnorkulöðing. Hetta var í 1957

EYÐUN KLAKKSTEIN

Kalda kríggj millum eystur og vestur gjordist ongantið veruliga heitt.

Tað prutlaði í nógv ár undir lokinum, og nógv vóru sannførd um, at fyrr ella seinni mátti kóka yvir. Men tað gjørdi tað tó ongantið av álvara.

Men fall fyrsta bumban, var eingin vegur aftur.

Amerikumenn goymdu í loyndum túsundtals kjarnorkubumbur kring heimin, og teir átlaðu fullkomiliga at oyðileggja Sovjetsamveldið, um kríggj brast á.

Ein nýggj kanning, sum trigger amerikanskir granskarar hava gjørt av áður loyniligum skjølum hjá Pentagon, vísa, at amerikummenn goymdu kjarnorkuvápn og lutir til hesi í 27 londum kring heimin.

Óg USA smæddist ikki við at goyma kjarnorkulöð-

ingar í londum, sum vóru harðliga ímóti nýtslu og menning av slíkum vápn-um. Leiðararnir í nókrum av hesum londum finga ongantið at vita, at á teirra land-ajorð lógu kjarnorkuvápn, sum skuldu brúkast í einum møguligum kríggj við eysturheimin.

Eitt av hesum londum var okkara grannaland Island, har amerikummenn, sambært kanningini hjá amerikansku granskarunum, goymdu bæði kjarnorkubumbur og löðingarnar til hesar eitt skifti í 50' unum, uttan at nakar íslendingur visti um hetta.

Tann dag í dag nokta amerikummenn fyrri, at kjarnorkuvápn nakrantíð hava verið goymd á íslenskari jørð.

Best goymdu loyndarmálini avdúka
Tað er virda tíðarritið The Bulletin of the Atomic Sci-

entists, sum í vikuni almannagjörði kanningina hjá trimum granskarum, sum í langa tíð hava arbeitt við at fáa greiðu á kjarnorkupolitikkinum hjá USA undir kalda krígunum.

Tá hugsað verður um, at stórus ansur altíð hefur verið veittur kjarnorkuvápn-um, kann tað tykjast lögið, at vit í grundini hava vítað so lítið um, hvar hvussu og nær USA hefur goymt kjarnorkuvápn uttanlands, siga teir trigger, sum hava gjørt kanningina, sum verður rópt "Where they were".

Men nú teir hava fingið fatur á einum loyniligum skjali, sum amerikanska verjumálaráðið Pentagon hevur verið nýtt at leysgeva, eru teir forir fyrri at avdúka nokur av teimum bestu goymdu kjarnorkulöyndarmálunum hjá amerikansku stjórnini.

Óg hesar avdúkingar vísa, at USA goymdi kjarnorkuvápn í so víðkvomum støð-um sum Islandi, Grønlandi, Japan og Taiwan.

Men øll frágreiðingin hjá granskarunum byggir á, at teir sjálvir hava verið noyddir at funnið fram til tey ymsu londini. Pentagon upplýsti navnini á nýggju støðum, har USA goymdi kjarnorkuvápn, meðan tað var strikað út yvir hini 18 støðini.

Men tað hefur ikki verið serliga trupult at seta nøvn á tey londini, halda granskararnir.

Týskland var hövudsstöð

Vesturtýskland hýsti nógv størsta talinum av kjarnorkuvápnunum, sum USA flutti út um síni egna landamark, og tað komst av, at landið

lá dygst upp at fíggjandanum eystanfyri.

21 ymisk sløg av kjarnorkulöðingum vóru goymd í Vesturtýsklandi frá 1955, og tann dag í dag eru nógv av hesum löðingum framvegis at finna í Týsklandi. Sum heild hevði USA nógv kjarnorkuvápn í Europa, og tá talið var upp á tað mesta – tað var í 1971 – vóru 7.300 kjarnorkubumbur á goymslu í europeisku NATO-londum.

Umframt Týskland, har okkurt um helvtina av bumbunum vóru goymdar, vóru hesar bumbur eisini goymdar í Belgia, Grikkalandi, Italia, Hollandi og Turkalandi.

Amerikumenn høvdu sjálvir kjarnorkuvápnini undir sínum valdi – á serligum støðum, har strangt vaktarhald allatiðina var. Men seint í 50' unum avgjörði USA, at teir vildu lata nakad av síni vitan til tey sameindu londini í Europa, og tí fingi fólk haðani venjing í at brúka kjarnorkuvápnini.

Eitt skifti høvdu týskir flogskuparar sjálvir kjarnorkubumbur undir hond, tá serligar støður uppstóðu, men hetta vildi John F. Kennedy ikki vita av, og hann syrgdi fyrri, at strangari eftirlit varð við kjarnorkuvápnunum.

Ísland við í spælinum

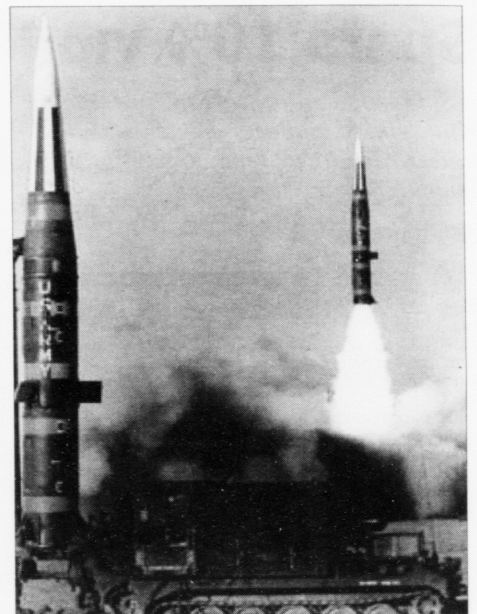
Ísland var sambært amerikansku frágreiðingin eitt av londunum, har USA goymdi bæði kjarnorkubumbur og löðingarnar til tær.

Óg hendan avdúkingin kemur fullkomiliga óvart á bæði íslendingar og onnur, tí USA hevur allatiðina tvíhúðið um, at kjarnorkuvápn hava ongantið verið á íslendskari jørð.

Sambært frágreiðingin goymdi USA kjarnorkubumbur á støðini í Keflavík frá februar mánaði í 1956 til juni mánaði í 1966. Frá september í 1956 til desember í 1959 vóru kjarnorkulöðingarnar til bumburnar eisini at finna á støðini stutt frá Reykjavík.

Ísland hefur altíð havt ein politikk, sum hevur gingið ímóti brúki og goymslu av kjarnorkuvápnunum, men sambært frágreiðingin virdu amerikummenn hetta ikki.

Íslendingar hava fleiri ferðir fingið at vita úr USA, at kjarnorkuvápn ongantið hava verið í landinum, og eftir at amerikanska frágreiðingin fyrr í vikuni vildi verða við, at hesi vápn hava verið í Íslandi, hava íslendingar enn einaferð vent sær

USA ger royndir við Pershing-raketum í 1967

til amerikummenn.

David Oddson segði í Altínginum fyrradagin, at USA enn einaferð hevur sagt íslendingum, at teir hava ikki goymt kjarnorkuvápn í Íslandi, og hetta lítur Oddson á.

Ein av amerikansku granskarunum sigur, at teir eru sannførdir um, at kjarnorkuvápn hava verið í Íslandi, og hann vísur á, at USA áður hevur avsannað, at slík vápn hava verið í Grønlandi. Seinni mátti USA víðurkenna, at tað hava verið kjarnorkuvápn í Grønlandi, og tað fer helst eisini at henda víðvikjandi Íslandi, heldur hann.

Grønlandskar avdúkingar

Amerikansku granskararnir siga í teirra frágreiðing, at Danmark er tað landið, sum hevur kannað sína kjarnorkusøgu best, og teir vísa á, danir hava sjálvir langt síðani fingið staðfest, at USA goymdi kjarnorkuvápn í Grønlandi.

Ein kanning hjá tveimum donskum serfrøðingum avdúkaði í 1995, at kjarnorkuvápn vóru goymd í Grønlandi. Danski verjumálaráðharrin, Niels Helveg Petersen, helt stutt eftir at hendan frágreiðingin var komin fram, ein tíðindafund í Keypmannhavn, har eisini amerikanski verjumálaráðharrin, William Perry, var hjástaddur.

Teir báðir avsannaðu, at kjarnorkuvápn vóru goymd í Grønlandi, men teir váttaðu, at amerikansk flogfór høvdu flogið yvir Grønlandi við kjarnorkubumbum umborð. Í 1968 tað eitt amerikansk flogfar niður í Grønlandi; umborð vóru fyra kjarnorkubumbur.

10 dagar seinni sendi William Perry danska verjumálaráðharranum eitt brev, har hann mátti víðganga, at kjarnorkuvápn høvdu verið goymd í Grønlandi í 1958. Hóast Perry vildi hava innihaldið í bræ-

inum at verða loyniligt, legði Niels Helveg Petersen tað alment fram. Ein nevnd var sett at kanna málið, skjól vóru funnin fram, og ein umfatandi frágreiðing skriva um málið.

Amerikansku granskararnir halda tó, at tað framvegis er okkurt í kjarnorkusøguni hjá Danmark, sum kundi verið kannað nærri.

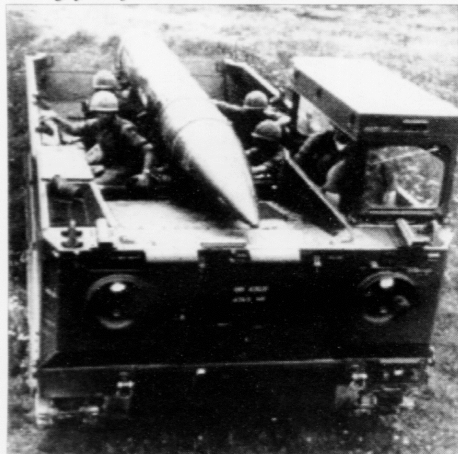
Vanlukkan við kjarnorkubumbum

Frágreiðingin "Where they were" vísur, at flutningurin av kjarnorkuvápnunum ikki altíð var so tryggur, sum hann skuldi verða.

Tá USA í 1950 skuldi flyta eina kjarnorkubumbu – uttan löðing – til Guam tað flogfarið niður, stutt eftir at tað var farið á flog úr California. 12 av teimum 20 fólkunum umborð lótu lív og í alt doydu 19 fólk og 58 finga skaðar í øðliga brestinum, tá kjarnorkubumban fór í luftina. Trýstíð frá brestinum kundi merkjast einar 50 kilometrar burtur, men almenna frágreiðingin hjá herinun var, at tað vóru 10 vanligar bumbur sum fóru í luftina samstundis, tá flogfarið datt niður.

Í 1968 tað eitt amerikansk flogfar niður í Grønlandi, og í 1950 fekk eitt amerikansk flogfar motorpulleikar yvir Kanada. Umborð var ein kjarnorkubumba uttan löðing. Avgjort var at sleppa bumbuna í eina stóra á, og tá bumban var komin langt undir vatn, brustu amerikummenn hana. Ristingarnar í okinum vóru øðlugar, men aftur hesaferð søgdu amerikummenn, at talan var um eina vanliga bumbu, og sannleikin um hesa hending kom ikki fram fyrr enn 40 ár seinni.

Við nýggju amerikansku frágreiðingin er nýggj vitan komin fram um ágangandi kjarnorkupolitikkin hjá USA, men granskararnir aftan fyri frágreiðingin halda, at enn er nógv eftir at kanna og fáa greiðu á.

Lance-raketin verður flutt á serligum akfari í Europa